

Nr 310.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anvisande av anslag för uppförande av ett bostadshus i staden Sollefteå för militär personal; given Stockholms slott den 18 mars 1921.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

C. G. Hammarskjöld.

Utdrag av protokollet över försvarsärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 18 mars 1921.

Närvarande:

Statsministern VON SYDOW, ministern för utrikes ärendena greve WRANGEL, statsråden ERICSSON, DAHLBERG, MURRAY, ELMQUIST, MALM, BERGQVIST, HAMMARSKJÖLD, EKEBERG, HANSSON, BESKOW.

Departementschefen, statsrådet Hammarskjöld anförde härefter:

Ett samhälle, där trycket av den allmänt rådande bostadsbristen gjort sig i alldeles särskilt hög grad kännbart, är staden Sollefteå, lättförklarligt nog, då en osedvanligt hög procent av stadens innevånare utgöres av statstjänare, vilken samhällsklass såväl på grund av tjänste-

förhållandenas rörlighet som av andra orsaker merendels icke varit i tillfälle att förvärva bostäder med äganderätt. Större delen av de stats-tjänare, varom här är fråga, utgöres av militär personal vid de i Sollefteå förlagda truppförbanden, nämligen Västernorrlands regemente och Norrlands trängkår, företrädesvis officerare och musikunderofficerare (för övriga underofficerare är det i regel sörjt genom bostäder i kronans hus). Det är därför helt naturligt, att de strävanden, som från stadens och andra vederbörandes sida gjort sig gällande för lättandet av bostadsnöden å orten, i synnerhet riktats till försvarsdepartementet. Jag anhåller att för Kungl. Maj:t få framlägga, vad i denna behjärtansvärda fråga förekommit.

Chefens för
Väster-
norrlands
regemente
skrivelse
den 18 mars
1920.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 18 mars 1920 anförde chefen för Västernorrlands regemente, att bostadsförhållandena för regementets officerskår under de senaste åren blivit allt mer och mer olidliga. Redan i november 1918 hade regementschefen hos sin arméfördelningschef anhållit, att han ville utverka, att kasernbyggnadsnämnden snarast möjligt måtte få i uppdrag att uppföra en byggnad, innehållande bostäder för regementsofficerare m. fl. Arméförvaltningens fortifikationsdepartement förklarade emellertid, att någon nybyggnad för ändamålet, på grund av därmed förenade stora kostnader, för det dåvarande icke syntes kunna ifrågakomma.

Numera hade bostadsbristen blivit fullkomligt katastrofartad. Då lämpliga bostäder icke funnits att tillgå, hade det upprepade gånger inträffat, att officerare, som transporterats till regementet, icke kunnat medtaga sina familjer till Sollefteå. För närvarande saknade 5 officersfamiljer bostad. Härtill kom, att 4 officersfamiljer, som vore bosatta strax utanför staden i Sollefteå socken, blivit uppsagda till avflyttning till den 1 oktober 1920. Någon möjlighet att hyra bostäder vare sig i staden eller i socknen syntes icke finnas. Ordföranden i stadens hyresnämnd hade intygat, att i staden icke funnes någon till uthyrning ledig bostadslägenhet.

Utsikterna för framtiden vore icke heller sådana, att man kunde hoppas på någon förbättring i avseende på bostadsfrågan i Sollefteå. Snarare komme bostadsnöden att ytterligare ökas genom inflyttning, såsom det skett under de senaste åren genom tillkomsten av nya affärer och skogskontor för sågverksbolagen. Detta förhållande vore så mycket betänkligare, som officerarna med sina jämförelsevis små löner ej förmodade konkurrera med industriens män, när det gällde att anskaffa bostäder.

I Sollefteå vore dessutom stationerade 140 statstjänstemän, repre-

senterande statens järnvägar, poststaten, telegrafen, jägeristaten, justitiestaten, läkare och farmaceuter samt regementets musikunderofficerare, för vilka i olikhet mot övriga underofficerare vid regementet staten icke tillhandahölle bostäder. Av dessa vore 88 gifta och 52 ogifta. Bostäder i statens hus funnes endast för 11 gifta och 1 ogift. Alla övriga — 77 familjer och 51 ogifta — vore hänvisade till den öppna hyresmarknaden. Tjänstelokaler för post, telegraf, jägeristat och den ena domsagan förhyrdes likaledes i enskilda gårdar, vilka funnes till ett antal av 167 i Sollefteå stad. Om genom statens försorg ett bostadshus för officersfamiljer bleve uppfört, skulle detta givetvis bidra att lätta bostadsbristen för övriga där bosatta grupper av statstjänstemän.

Då det sålunda icke vore möjligt att i Sollefteå eller dess närhet kunna bereda bostäder åt där förlagda officerare, och då denna bostadsnöd icke inom överskådlig tid kunde bliva avhjälpt genom enskild byggnadsverksamhet, syntes det regementschefen absolut nödvändigt, att staten härvidlag trädde hjälpande emellan genom att uppföra bostadshus för officerare.

Den enda fullgoda lösningen av bostadsfrågan syntes vara, att kronan anskaffade bostadslägenheter för regementets samtliga officerare såsom redan skett för underofficerarna. Den största nöden vore dock tills vidare avhjälpt, om ett bostadshus komme till utförande med 8 lägenheter av varierande storlek samt 2 dubbletter. Regementschefen hemställde, att ett sådant bostadshus för officerare vid regementet snarast måtte komma till utförande å kronan tillhörig tomt i närheten av kasernetablissemanget.

Genom beslut den 16 april 1920 fann emellertid Kungl. Maj:ts regementschefens framställning icke föranleda någon åtgärd.

En av stadsfullmäktige i Sollefteå för ändamålet tillsatt kommitté avlät den 9 augusti 1920 till chefen för försvarsdepartementet en framställning därom, att för den inom samhället förlagda personalens behov, som sorterade under försvarsdepartementet, åtgärder måtte vidtagas för uppförande av bostadshus till avhjälpande av den tryckande bostadsbristen för samhällets övriga innevånare. Kommittén anförde därvid följande.

Framställning
av kommitte-
rade för
staden
Sollefteå.

För att råda bot på den tilltagande bostadsbristen i samhället hade staden dels genom upplåtande av tomter på synnerligen förmånliga villkor, dels genom understödsbelopp utan återbetalningsskyldighet, dels slutligen genom utlämnande av byggnadslån intill 75 % av byggnads-

kostnaden sökt stimulera byggnadsverksamheten för att såmedelst få bostadslägenheternas antal ökat.

I någon mån torde detta också komma att bliva fallet, men vad som kunde sägas bliva vinsten av den sålunda pågående byggnadsverksamheten, vore ett mindre antal bostadslägenheter om 1 à 2 rum och kök. Större bostadslägenheter uppstode icke. Tillgång på lägenheter om 3 à 4 rum och kök saknades däremot att ens i någon mån fylla den efterfrågan, som vore gällande.

En bidragande orsak, för att icke säga den största orsaken till bristen på dylika bostadslägenheter vore, att i Sollefteå stad låge förlagda ett flertal statens tjänstemän, åt vilka staten icke hölle bostad, utan vilka vore hänvisade att konkurrera med övriga stadsinneväanare i fråga om bostadslägenheter.

De kategorier, som i första hand åsyftades, vore officerare och underofficerare vid Västernorrlands regemente och Norrlands trängkår, post- telegraf- och järnvägstjänstemän. Dessutom funnes justitie- och jägeristatens samt läkarekårens ämbets- och tjänstemän till ett icke obetydligt antal.

Enligt den sist upprättade mantalslängden vore inom samhället boende följande statens ämbets- och tjänstemän, som vore hänvisade att skaffa sig bostad på egen hand, nämligen

familjeförsörjare: 4 telegrajtjänstemän, 12 järnvägstjänstemän, 8 posttjänstemän, 35 officerare- och underofficerare.

Ogifta: 14 telegrajtjänstemän, 12 järnvägstjänstemän, 2 posttjänstemän, 20 officerare och underofficerare.

Det ville med andra ord säga, att Sollefteå lilla samhälle skulle tillsläppa 49 bostadslägenheter för familjeförsörjare och 48 bostadslägenheter för ogifta, anställda i statens tjänst.

Förutom förestående antal bostadslägenheter, som sålunda statens personal toge i anspråk, vore där bosatta två häradshövdingar, distriktslantmätare, överjägmästare, jägmästare, provinsialläkare m. fl., för vilka staten icke tillhandahölle bostadslägenheter i statens byggnader.

Då i samhället funnes bostadslägenheter till ett antal av högst 520, framginge, att för statens räkning därav toges i anspråk c:a 20 procent.

Därest emellertid staten ville gå i författning om uppförande av bostadshus för dess tjänstemän i någon mån, skulle bostadsförhållandena inom samhället bliva betydligt drägligare. Det kunde icke vara förenligt med rättvisa, att ett så litet och som stad så nytt samhälle skulle betungas i så hög grad som skedde till förmån för staten.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 16 augusti 1920 upptog chefen för Västernorrlands regemente ånyo bostadsfrågan och återopade därvid, att försvarsrevisionen vid sitt besök i Sollefteå föregående dag tagit bostadsförhållandena för officerare under prövning och därvid syntts anse en förnyad framställning till Kungl. Maj:t i frågan påkallad.

Chefens för Västernorrlands regemente skrivelse den 16 augusti 1920.

Man kunde nämligen numera börja överblicka det inflytande, som de av stadsfullmäktige i Sollefteå under senaste året vidtagna åtgärderna till undanröjande av den inom orten rådande bostadsbristen komme att utöva, och det visade sig nu, att någon nämnvärd lättnad ej vore att emotse, enär de jämförelsevis fåtaliga nybyggen, som uppfördes med understöd från stadens sida, komme på grund av stadens därvid fästade villkor att innehålla smålägenheter, vilka ej finge sammanlösas under de närmaste tio åren. De förhållanden, som omnämndes i regementschefens förut omförmälda skrivelse den 18 mars 1920, bleve sålunda allttjämt i det väsentliga rådande beträffande officerskåren. Instundande år saknades bostäder för 7 officerare, vilka hade familj eller ämnade gifta sig, så snart bostad kunde erhållas; 2 familjer måste nöja sig med lägenhet om två rum och kök och en familj hade måst hyra lägenhet, vilken med hänsyn till avståndet från kasernen vore ur tjänstens synpunkt olämplig. Härjämte borde framhållas, att vid regementet för närvarande funnes 10 vakanser i officers tjänsteställning.

Med anledning av vad sålunda anförts upprepade regementschefen sin framställning, att i Sollefteå måtte för Västernorrlands regemente uppföras ett bostadshus för officerare.

Chefen för sjätte arméfördelningen tillstyrkte, att kronan snarast måtte uppföra i Sollefteå antingen ett bostadshus för Västernorrlands regemente i enlighet med regementschefens framställning eller ock bostadshus för statstjänare, och att i senare fallet i bostadshuset (bostadshusen) lägenheter måtte upplätas för officerare vid nämnda regemente i den omfattning, regementschefen angivit, ävensom för officerare vid Norrlands trängkår.

Yttranden i anledning av regementschefens skrivelse den 16 augusti 1920.

Arméförvaltningens fortifikationsdepartement tillstyrkte likaledes framställningen med hänsyn till det trängande behovet av bostäder för officerare vid regementet.

Försvarsrevisionen anförde i utlåtande den 19 oktober 1920, att i fråga om beredande av bostäder åt arméns officerare hittills den principen följts, att kronan ansetts böra tillhandahålla bostad in natura å sådana garnisonsorter, där man icke kunnat påräkna, att officerarna själva skulle kunna skaffa sig bostäder. I överensstämmelse härmed

hade bostadshus för officerare av kronan uppförts i Boden och å Karlsborg ävensom å Rindön invid Vaxholm. Å övriga garnisonsorter hade officerarna själva att sörja för sina bostäder.

Av remissakten framginge, att i Sollefteå för närvarande rådde en sådan bostadsbrist, att en avsevärd del av officerarna vid därstädes förlagda truppförband icke kunde erhålla bostäder för sig och sina familjer, ävensom att någon lättnad därutinnan inom den närmaste framtiden icke vore att emotse vare sig genom den privata eller den av kommunen bedrivna byggnadsverksamheten. Vid sådant förhållande och med hänsyn till den principiella ståndpunkt, statsmakterna vid 1920 års riksdag intagit beträffande beredande av bostäder åt statsanställda, ansåge revisionen, att staten i förevarande fall borde ingripa för att i möjligaste mån lindra den å platsen rådande bostadsbristen. Detta syntes revisionen lämpligast böra ske i den av chefen för sjätte arméfördelningen alternativt föreslagna formen, att staten uppförde ett för statstjänare i allmänhet avsett bostadshus och därstädes tillsvidare uppläte bostadslägenheter för officerare vid Västernorrlands regemente i den omfattning, regementschefen angivit, ävensom för officerare vid Norrlands trängkår. Revisionen förutsatte såsom självklart, att hyresersättning komme att utgå efter de å platsen i allmänhet rådande hyresprisen.

Med hänsyn till angelägenheten av att erhålla största möjliga antal bostadslägenheter syntes icke större lägenheter än om 4 rum och kök böra anordnas.

Då Sollefteå med hänsyn till innevånarantalet vore den minsta av arméns garnisonsstäder — staden räknade den 1 januari 1920 en folkmängd av 2,491 personer — och två truppförband vore därstädes förlagda, torde ett beslut i den av revisionen förordade riktningen icke bliva prejudicierande för vidtagande av liknande åtgärder å andra garnisonsorter.

Revisionen finge alltså hemställa, att erforderliga åtgärder vidtoges för uppförande i Sollefteå av ett för statstjänare i allmänhet avsett bostadshus av den storlek, chefen för Västernorrlands regemente föreslagit.

Sedan arméförvaltningens fortifikationsdepartement den 29 oktober 1920 fått befallning att till Kungl. Maj:t inkomma med ritningar och kostnadsförslag till ett bostadshus för militär personal i Sollefteå, infordrade departementet från chefen för sjätte arméfördelningen förslag till situationsplan för byggnaden i fråga. Vid de grundundersökningar,

som i anledning härav utfördes, visade sig, att grundförhållandena på det av regementet disponerade området voro synnerligen dåliga, så att en byggnad därstädes icke kunde komma till utförande utan dyrbara grundförstärkningar.

Med anledning härav inleddes underhandlingar med stadsfullmäktige i Sollefteå, vilka den 15 december 1920 beslöto att åt kronan kostnadsfritt upplåta ett område å den s. k. Bellevueplatån för uppförande av bostadshus på villkor, att erbjudandet gällde endast till och med utgången av år 1921, att byggnaderna skulle uppföras i enlighet med bestämmelserna i stadens byggnadsordning för områdets bebyggande (om dessa, se nedan intagna P. M.), att vad stadsfullmäktige tidigare beslutat i fråga om tiden för tomtens bebyggande, vilken tid vore bestämd till tre år efter kontraktets avslutande, skulle gälla för ifrågasvarande upplåtelse samt att, om tomten icke efter nämnda tid vore byggd, den skulle återfalla till staden.

Stadsfullmäktiges ordförande direktören Georg Clarin har sedermera, den 4 februari 1921, avgivit det skriftliga intyg, att vid behandlingen den 15 december 1920 av omförmälda frågan om upplåtelse av mark till kronan för uppförande av bostadshus ej ifrågasatts någon inskränkning av kronans äganderätt till det erbjudna området.

Arméförvaltningens fortifikationsdepartement har vidare i skrivelse den 19 januari 1921 anmält, att det vid utförda borringar visat sig, att grunden å den av stadsfullmäktige erbjudna tomten vore av god beskaffenhet samt att tomten i fråga dessutom erbjöde utrymme för uppförandet av flera likartade byggnader, vadan departementet förordade antagandet av stadsfullmäktiges erbjudande. Tillika överlämnade departementet byggnadsritningar enligt två alternativ jämte följande av departementets arkitekt E. Josephson, som uppgjort ritningarna, i ärendet upprättade

P. M.

angående förslag till bostadshus för armén tillhörande officerare i Sollefteå.

Byggnaden avses placerad å den av Sollefteå stad upplåtna tomten på sätt som av upprättad situationsplan framgår. Denna placering medgiver tomtens framtida bebyggande med flera hus på sätt situationsplanen utvisar.

Enligt de direktiv, försvarsrevisionen givit i sin skrivelse av den 19 oktober 1920, upptager förslaget

6 bostäder om 4 rum och kök,
2 » » 3 » » » , samt
två dubletter.

Dessutom finnes till var bostadsvåning en liten kammare intill köket. I byggnaden finnes dessutom, förutom mat- och vedkällare samt vindskontor, i källaren en tvättstuga och ett badrum samt å vinden en torkvind.

Bland de villkor, staden uppställt för upplåtelse av tomten, är det viktigaste, att byggnaden skall uppföras enligt de särskilda bestämmelser, som fastställts för området i fråga.

Enligt dessa får byggnaden icke hava större höjd än 10 meter till taklisten och ej uppföras med flera våningar än bottenvåning, våning en trappa upp samt vindsvåning. Dessutom får byggnaden icke vara mera än 50 meter lång.

Det ur bostadssynpunkt lämpligaste sättet att följa dessa bestämmelser vore att uppföra två byggnader med 2 fulla våningar vardera, enär det ju icke kan anses önskvärdt att i Sollefteå anordna vindsrum. Att uppföra en sådan byggnad, inrymmande alla bostäder, torde emellertid ej kunna tillåtas, enär denna skulle bliva betydligt längre än 50 meter. Ett sådant byggnadssätt med två våningar måste emellertid anses allt för oekonomiskt, och hava därför två alternativ utarbetats, det ena, Alt. I, med 2 våningar och vindsvåning, det andra, Alt. 2, med 3 fulla våningar.

Alt. 1, som avses uppförd med bottenvåning, våning en trappa upp och vindsvåning jämte frontespis, uppfyller således de omnämnda bestämmelserna. (Byggnadens längd är 46 meter.)

Det kan dock som sagt sättas ifråga, huruvida det kan anses lämpligt att i detta kalla klimat anordna vindsvåningar i sådan utsträckning. Olägenheterna bestå i att *dels* rummen bliva något mindre och *dels* svårare att uppvärma, åtminstone med kakelugnar. Dessutom bliva taken rätt dyrbara att underhålla, enär de måste förses med vindskupor. Vindskontorsutrymmet blir även sämre och eldfarligare beläget på hanbjälksvinden.

Enda fördelen med att bygga huset enligt detta alternativ synes mig vara, att det kommer att taga sig bättre ut än om det byggdes med tre fulla våningar såsom enligt alt. 2.

Såsom av de närslutna kostnadsberäkningarna framgår, blir detta alternativ endast 5,000:— kronor billigare än alt. 2, vilket väl uppväges av de högre underhållskostnaderna.

Alt. 2 avses att inredas på samma sätt som ovan i alt. 1, men uppföras med fulla tre våningar samt vind, inredd till kontor och torkvind, och med 10,5 meters höjd till taklisten. Alla de olägenheter, som äro påpekade i alt. 1, bortfalla här, där alla våningar bliva fullt likvärdiga i avseende på byggnadssätt, storlek, brandsäkerhet och förmåga att uppvärmas. Utseendet kan även här bliva tillfredsställande.

När således alla fördelar finnas hos alt. 2 och kostnaden för båda alternativen praktiskt sett blir densamma, kan jag icke finna annat än förenligt med statens fördel, att byggnaden uppföres enligt detta alternativ. Detta innebär emellertid, att Sollefteå stad måste avstå från det föreskrivna villkoret beträffande husets höjd och medgiva, att det uppföres till 10,5 meters höjd och inredes med 3 fulla våningar.

Kostnaden har enligt närslutna förslag beräknats till:

för Alt. 1	kronor 480,000:—
» » 2	» 485,000:—

Skulle värmeledning anordnas i byggnaderna i stället för nu föreslagna kakelugnar, ökas kostnaderna för

Alt. 1 till	kronor 500,000: —
» 2 »	» 505,000: —

Givetvis blir uppvärmning med värmeledning att föredraga såsom varande mer ekonomiskt i drift. Svårigheterna bestå huvudsakligen i en rättvis fördelning av eldningskostnaderna.

Den lämnade redogörelsen för vad i ärendet förekommit bestyrker, att bostadsnöden för statstjänarne i Sollefteå är av synnerligen ömmande natur och statens ingripande för dess lindrande i högsta grad påkallat. Då nu det övervägande antalet statstjänare å orten tillhör försvaret, ligger det, om från statens sida något skall åtgöras, utan tvivel närmast till hands, att åtgärder i främsta rummet vidtagas för beredande av bostäder i någon, om ock jämförelsevis ringa utsträckning åt försvarets personal. Cheferna för social- och kommunikationsdepartementen, med vilka jag samrått i frågan, hava förklarat sig dela min åsikt härutinnan. Som ett ytterligare skäl till, att nämnda utväg väljes, vill jag framhålla, att till följd av omöjligheten att skaffa familjebostäder å orten senast i år de största svårigheter uppstått vid besättandet av regementsofficersbeställning vid det i Sollefteå förlagda infanteriregementet.

Departements-
chefen.

Av den förebragta utredningen framgår, att kostnaderna för uppförandet i Sollefteå av ett ändamålsenligt bostadshus enligt det förslag, utan centraluppvärmning, som förordats av fortifikationsdepartementets arkitekt, skulle uppgå till 485,000 kronor. Med hänsyn till den nedgång i arbetslöner och materialpriser under byggnadstiden, som man torde få räkna med, lärer sagda kostnad kunna begränsas till 400,000 kronor.

För byggnaden är staden villig att kostnadsfritt upplåta tomt. Emot de för tomtupplåtelsen föreslagna villkor torde huvudsakligen icke annat vara att erinra än att tomten, varå byggnaden uppföres, bör med äganderätt tillhöra kronan samt att byggnaden bör få uppföras enligt det tydligen ändamålsenligare alt. 2

Med hänsyn till de bestämmelser om ersättning för begagnande av tjänstebostad, som torde komma att utfärdas i sammanhang med en blivande löneroglering för personalen vid armén, lärer särskilda föreskrifter om hyresersättning med avseende å lägenheterna icke behöva komma i fråga.

Jag får hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen,

att för uppförande i staden Sollefteå av ett bostadshus för personal vid därstädes förlagda truppförband å tilläggsstat för år 1921 under

fjärde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 400,000 kronor under villkor, att byggnadens uppförande icke må påbörjas förr, än överenskommelse träffats med staden om kostnadsfri upplåtelse med äganderätt för kronan av erforderlig byggnadstomt samt om rätt för kronan att uppföra byggnaden enligt det med alt. 2 betecknade förslaget.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen behagade Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten lämna bifall samt förordnade, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skulle avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Eric Baad-Heimer.